

Att bli till som feminist i 1990-talets feministiska tidskrifter: Exemplet *Darling*

Lena Lind Palicki

Genom historien har feminister använt tidskrifter för att göra sina röster hörda, ta plats i offentligheten och skriva fram sig själva som politiska och feministiska subjekt. Tidskrifter har också varit viktiga arenor när kvinnor har erövrat genrer och ämnen som tidigare varit förbehållna män (Nordenstam 2014, Domellöf 2003). Genom att ta plats i en medial offentlighet har man kunnat bli till som feministiska subjekt och kunnat konstruera en feministisk identitet som gett läsarna identifikationsmöjligheter. Ett exempel på en tidskrift som skapat diskursiva identifikationsmöjligheter är *Darling*, som startades hösten 1996. Den skulle komma att få stor betydelse för vad feminism är och vad den blev i Sverige under 1990-talet – det som det brukar refereras till som den tredje vågens feminism. I backspeglarna kan vi se att en viss typ av feminism och feminister skapades under den här tidsperioden i ett slags feministiska tillblivelseprocesser. Det är kring detta *görande* av feminism och feminister som den här artikeln kretsar.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med studien är alltså att beskriva och analysera hur skribenter har konstruerat ett feministiskt subjekt genom att använda tidskriftsmediet.¹ I den här artikeln fokuserar jag på vad som ofta kallas den tredje vågens feminism eller kvinnorörelse. Under 1990-talet fick nämligen en rad nya, mer eller mindre uttalat feministiska tidskrifter och fanzine, spridning och uppmärksamhet, t.ex. *Darling*, *Bang* och *Bleck* (Gunnarsson Payne 2006). Genom en diskursanalys av tidskriften *Darling* vill jag visa hur skribenter i 1990-talets feministiska tidskrifter skriver fram sig själva som feminister, hur de skapar identifikationsmöjligheter för sig själva och läsarna, och möjliggör feministiska positioneringar. Det är alltså konstruktionen av både feminister och feminism som står i centrum för analysen. Ett mer specifikt syfte kan formuleras som att jag avser undersöka hur görandet av feminister och feminism går till i tidskriften *Darling* under 1990-talet. Mer detaljerade forskningsfrågor presenteras under *Teori och metod*.

Feminister och tidskriftsmediet – tidigare forskning

Språkvetenskapligt finns gedigen forskning om hur arbetarrörelsen påverkades av och påverkade det offentliga språket (se t.ex. Josephson 1996), men någon motsvarande forskning om kvinnorörelsen i offentligheten har inte gjorts. Inom andra ämnestraditioner kan man läsa att

¹ Studien är en delstudie i projektet *Feministiska tidskrifter som politisk arena*, finansierat av Ridderstads fond för historisk grafisk forskning. Projektet som helhet spänner även över andra tidsperioder, se t.ex. Lind Palicki & Milles 2015.

feminister redan under rösträttsrörelsen använde tidskrifter för att göra sina röster hörda, ta plats i offentligheten och för att skriva fram sig själva som politiska och feministiska subjekt (Rönnbäck 2004, Solomon 1991). Tidigare forskning har också visat att tidskrifter har varit viktiga arenor när kvinnor har erövrat genrer och ämnen som tidigare har varit förbehållna män (Nordenstam 2014, Domellöf 2003).

Tidigare forskning har visat flera exempel på villkoren för tidiga kvinnliga journalister och hur de så kallade pennskaften tog sig in i en manlig struktur – bland andra Ester Blenda Nordström och hennes nätverk (Stål 2002), Lotten Ekmans hela produktion i *Svenska Dagbladet* och *Stockholms Dagblad* (Ney 1999) och Barbro Bang Alving (Lundgren 2002). Resultaten pekar på att kvinnorna har varit med och format berättarkonventioner och traditioner inom olika genrer i dagspressen och att de har funnits med inte bara i utvecklingen av den journalistiska texthistorien utan också i vårt samhälles utveckling av offentligheten (Stål 2003). Studierna kan visa att kvinnorna genom sina positioner på redaktionerna utgjorde en viktig del i att påverka viktiga samhällsfrågor som exempelvis rösträttsfrågan, fredsfrågan och de sociala frågorna (Stål 2003:71). Senare kom alltför många kvinnor att bli journalister och det finns skäl att tro att det finns och har funnits starka länkar mellan kvinnorörelsen och de kvinnliga journalisterna. Exempelvis skrev de kvinnliga journalisterna många reportage om kvinnoföreningar och bidrog alltså till att just kvinnliga subjekt synliggjordes i offentligheten.

Framlyftandet av kvinnliga subjekt kan man även se under den aktuella tidsperioden på 1990-talet. Enskilda människor fick i och med informationsteknologin fler möjligheter att göra sin röst hörd. Detta gällde inte minst kvinnor, skriver Kristina Hultman, som också menar att den mobilisering som en grupp unga svenska feminister gjorde mot sexismen i 1990-talsmedierna visade att ett medvetet medialt agerande ofta ger effekt (Hultman 2000:81).

Två forskare har ur olika vinklar tagit sig an tidskrifter eller fanzine under 1990-talet. Etnologen Jenny Gunnarsson Payne undersöker feministiska fanzine (t.ex. *Bleck*), hur dessa konstruerar en form av systerskap och vilken betydelse den konstruktionen har för den feministiska rörelsen. Hon undersöker hur feminismens subjekt definieras och vem detta subjekt utgörs av och visar bland annat att det i fanzinen formuleras feministiska motstrategier mot förtryck och objektifiering (Gunnarsson Payne 2006). Medie- och kommunikationsvetaren Martina Ladendorf undersöker genren grrlziner ur ett producent-, text- och användarperspektiv med utvalda teman som identitet, kön och feminism. Hon fäster speciell vikt vid feministiska strategier och visar att grrlzinerna ofta använder dekonstruerande strategier där skillnader inom grupperna erkänns. I en närstudie av just *Darling* visar hon att tidskriften erbjuder en identitet åt läsarna som den så kallade ”Darlingtjejen”, som förutsätts vara alternativ och gilla musik och festivaler. Ladendorf visar att enligt läsarna så är *Darling* en tidning som får läsarna att tänka själva och där är problematiserande av kön och en positiv inställning till feminism en del av denna identitet (Ladendorf 2004).

Darling och 1990-talets feminism

I denna studie fokuserar jag (delar av) den feministiska rörelse som växte sig stark under 1990-talet och ger i det här avsnittet en bakgrund dels till dåtidens feministiska landskap, dels till medielandskapet och tidskriften *Darling* specifikt. Ibland talar man om 1990-talet som

den tredje vågens feminism, även om vågmetaforen rättmätigt har kritiserats (se t.ex. Mills 2008).

De tidskrifter jag intresserar mig för är en del av vad som kom att kallas för mediefeminism, vilken ofta beskrivs som en motrörelse mot den mediebild där kvinnor i allt större utsträckning sexualiserades genom tidskrifter som *Slitz* och *Café*. Det var ”de unga kvinnorna – som själva var föremål för mediernas objektifiering, förakt och hån – som slog tillbaka” (Hultman 2000:76). En yngre generation, de flesta födda på 1970-talet, mobiliserade således en motkritik: Linna Johansson startade det feministiska fanzinet *Bleck*, antologin *Fittstim* gavs ut av främst mediearbetande kvinnor och riktade sig till unga kvinnor, och ett webbföretag började ge ut tidskriften *Darling*, för att nämna några exempel (Gunnarsson Payne 2006, Hultman 2000). Den så kallade mediefeminismen var i sig en del av en större rörelse. När litteraturvetaren Nina Björk publicerade *Under det rosa täcket* 1996, i vilken hon främst analyserade och kritiserade den ”maskerad” som hon menade att människor måste delta i för att bli till som ”naturliga” män och kvinnor, fick den stort genomslag och förändrade på många sätt det offentliga samtalet (Björk 1996). Inom akademien växte sig den genusvetenskapliga forskningen stark, strukturella åtgärder som tillsättandet av så kallade Thamprofessorer (där kvinnor särbehandlades positivt vid likvärdig meritering) vidtogs och de politiska partierna Stödstrumporna och Kvinnopartiet startades inför valet 1994.

Att mediefeminismen kunde växa sig så stark på 1990-talet har flera förklaringar. En del av förklaringen är att detta var en tid då allmänheten nåddes av internet, vilket förändrade de tekniska villkoren för medieproduktion och distribution. Det blev helt enkelt lättare att som okänd och ung publicera sig på en synlig plats i offentligheten och vissa menar att detta gynnade den feministiska rörelsen (Hultman 2000). Det rimmade väl med den allmänna gör-det-själv-andan som fanns vid den här tiden, där det punkiga och självlärda fick en framskjuten och upphöjd plats (Gunnarsson Payne 2006:49 ff.). Man kan således se det som symptomatiskt att många skribenter i tidskrifterna var unga människor utan formell journalistutbildning eller erfarenhet.

Det var i den här tidsandan som tidskriften *Darling* såg dagens ljus hösten 1996. Den startades som en nättidskrift av ett tiotal personer på webbföretaget Spray Network. Först året därpå, 1997, började den komma ut också som papperstidning. Den kom ut ungefär en gång i månaden innan den 2001 köptes upp av den stora mediekoncernen Egmont för att året därpå efter läggas ner (”Darling läggs ned” 2002). Framför allt var *Darling* en tidskrift om populärkultur: mode, musik, film etc. och den sade sig vara en ”ekonomiskt, politiskt, religiöst och socialt oberoende” tidning.

På många sätt kom *Darling* att stå för mycket av vad som senare beskrevs som just typiskt för 1990-talsfeminismen. Den presenterades som ett alternativ till klassiska tidningar för unga tjejer och syftet sades vara att göra en tidning som skribenterna själva ville läsa, som stärkte unga flickors självförtroende i stället för att säga till dem att de inte dög (”Darling läggs ned” 2002). Enligt chefredaktören Marie Birde byggde konceptet på idén att ”människor vill läsa om intressanta saker och lära sig om nya grejer, och inte bara mala på om kroppshets och normbyggande klyschor” (Ekman 2009). Framträdande var att valet av ämnen inte var könsbundet: kvinnor skrev om exempelvis sport, dataspel och musik och män om barn, underkläder och känslor – det vill säga i genrer och om ämnen som tidigare i stor utsträckning varit förbehållna ett specifikt kön. Tidningen riktade sig således till främst tjejer men bland skri-

benterna fanns också män. Genomslaget i andra medier var stort och flera av *Darlings* skribenter medverkade även i den uppmärksammade antologin *Fittstim* som kom 1999.

Det som var speciellt med *Darling* ur ett feministiskt perspektiv var att många av skribenterna själva inte hade feministiska ambitioner, åtminstone inte till en början. I intervjuer säger medarbetarna att de inte var feminister utan att de blev det, att de ofta blev tillskrivna en identitet som feminister och valde att ta till sig den. En av grundarna, Brita Zilg, säger så här:

Så vi kom in på den här feministiska debatten.. .liksom bakvägen, kan man säga. [—] De [medierna] ville att vi skulle va feminister, så då blev vi det. [skratt] Jamen, vadå, i och med att man märkte i alla intervjuer att man såg lite dum ut när man fick såna här feministiska frågor. Vi visste inte ens vem Simone de Beauvoir var, vi visste ingenting. Vi var helt vanliga tjejer, liksom [skratt]. (Zilg 4/2 2000 ur Ladendorf 2004)

Många av medarbetarna blev alltså feminister under resans gång, tillsammans med varandra och med sina läsare, och på så sätt kan man se *Darling* som en feministisk tillblivelseprocess i sig. Det är som sådan jag finner den särskilt intressant för mitt projekt och mina syften.

Materialurval

Materialet består av tidskriften *Darlings* texter. *Darling* fanns alltså både som nättidskrift och som tryckt tidning. Nättidningen finns bevarad i ett så kallat webbarkiv och det är de texterna jag använder i den här delstudien². Jag har byggt en korpus som består av samtliga texter från vart fjärde nummer av webbversionen av *Darling* som kom ut under 1990-talet: nummer 1, 4, 7, 11, 15, 19, 23 samt avdelningen Fråga Darling³, som är en webbaserad frågespalt där icke namngivna medarbetare på *Darling* svarar på läsarnas frågor (avdelningen är oberoende av nummer på tidningen). Min korpus består av knappt 92 000 ord.

Teori och metod

Det teoretiska ramverket i den här artikeln rör sig inom fältet feministisk diskursanalys (Mills 2008, Baxter 2003, 2008, Hornscheidt 2015). Dessa bygger på en konstruktivistisk språkförståelse och syn på kön och andra kategoriseringar. Gemensamt för de feministiska diskursanalyserna är att de bygger på en emancipatorisk ansats och att de ofta bidrar med förklaringar om hur feministiska traditioner och tankemönster kommer till uttryck i olika diskurser. I Baxters *Feminist Poststructuralist Discourse Analysis* betonas att just kön fungerar som en systematisk maktfaktor när det gäller att sortera och diskriminera. Hon menar att man aldrig kan utgå från kunskap som neutral och objektiv, utan som något som ständigt omformuleras, konstrueras och formas av ett visst perspektiv. Baxter framhåller att diskurs är en social praktik och att någons identitet inte är given utan kan variera och iscensättas kontinuerligt och därför präglas av mångfald (Baxter 2008:245f, jfr Landqvist & Hornscheidt 2014:92f.).

Ett steg längre än Baxter tar Lann Hornscheidt i den så kallade genderismmodellen. I den framhävs att kön alltid samspelar med andra maktförhållanden i situationen och därmed alltid är intersektionell (Landqvist & Hornscheidt 2014:93). Hornscheidt menar att intersektiona-

² <https://web.archive.org/web/20041025110113/http://www.darling.se/gamla/> [hämtad 4-5 februari 2016]

³ https://web.archive.org/web/20041108135333/http://www.darling.se:80/nr59/fraga_darling/ [hämtat 4-5 februari 2016]

litet ska användas som ett komplext filter för att undersöka konstruktioner av verkligheten i en viss diskurs: ”vilka element som explicit finns med, vilka som är implicita och vilka som är oföreställbara i en konkret diskursiv situation, som därmed utgör abjektpositionen i en konkret situation och kontext” (Hornscheidt 2015:91). Intersektionalitet fungerar därmed som en analysram som underlättar förståelsen för vilka normalföreställningar som är underförstådda i en konkret situation, vad som explicit görs, vad som ses som betydelsefullt, vad som tas för givet osv. (Hornscheidt 2015:87). Intersektionalitet används i den här artikeln främst som ett sätt att ställa frågor där kategoriseringar som t.ex. kön inte tas som utgångspunkt.

I den här studien intresserar jag mig främst för de feministiska subjektpositioner som skrivs fram i *Darling*. Enligt Baxter avser subjektposition diskursivt etablerade sätt att vara människa på (Baxter 2003). Jag intresserar mig för hur de diskursiva identiteterna blir till, vilka subjektpositioner som konstrueras; i det här fallet på vilket sätt det inbjuds att vara feminist på i texterna och vilka slags identifikationsmöjligheter som görs tillgängliga (Baxter 2003).

Metodiskt har jag i den här analysen inspirerats av en analysmodell som Hornscheidt använder för analys av diskriminering (Hornscheidt 2015). Hornscheidts frågeställningar är påbjudna ur ett konstruktivistiskt diskursanalytiskt perspektiv och bidrar med konkreta frågeställningar till ett material som man vill analysera intersektionellt. Jag utgår ifrån, och tematiserar analysen, utifrån dessa.

1. Hur skapas aktörskap? Vem konstrueras som aktiv, som ansvarig i förhållande till feministiska handlingar? Vem konstrueras språkligt som offer, eller som utomstående?
2. Hur tillskrivs och fördelas ansvar för konkret feminism? Vilka eller vad refereras det till? Vilka hyllas/kritiseras?
3. Vilka aspekter av feminism uttrycks explicit?
4. Vilka feministiska grunder omnämns, vilka bortnämns?
5. Vilka begrepp och termer används för feminism?

Varje fråga bidrar till att urskilja relevanta sökningar i materialet och hjälper till att angripa det på ett intersektionellt sätt. Det ska dock sägas direkt att frågorna går in i varandra och inte alltid är möjliga att skilja åt. Med utgångspunkt i dessa frågor organiseras analysen utifrån två huvudteman, där jag i det första analyserar *aktörskapet* och fokuserar frågorna om hur *feminister* konstrueras och hur ansvaret för feminismen fördelas, det vill säga frågorna 1 och 2. Det andra temat kretsar kring *feminism* och utgår från frågorna 3, 4 och 5.

Hur konstrueras feminister?

Analys av aktörskapet fokuserar frågorna om hur feminister konstrueras och vem eller vad som tillskrivs ansvar för feminismen. Jag ser aktörer som människor eller grupper som deltar i diskursen, som visar sina röster och för fram sina definitioner. Det kan både röra sig om skribenterna och hur de positionerar sig själva men också om referenter som förekommer i texterna och som de positionerar sig *mot* eller *med*.

Jag har sökt på ord som på ett explicit sätt kan tänkas handla om frågor som rör genus, kön eller feminism och som kan kopplas till animata referenter: *kille, tjej, manlig, kvinn** etc, men också verb som kan säga något om vem eller vad man positionerar sig mot eller vem eller vad som hyllas: *älskar, hatar, avskyr, gillar* etc. och på pronomen som *jag, vi, oss*. Sökresultaten har fungerat som vidare språngbräda in i texterna och dels gett en bild av återkommande mönster, dels gett ingångar till en mer kvalitativ textanalys. Jag lyfter här fram tre huvudmönster: *Darlingskribenter som experter, konstruerandet av fiender* samt *det individuella ansvaret*.

Darlingskribenter som experter

Ett av de tydligaste mönstren är att Darlingskribenterna skriver utifrån sig själva och sin egen erfarenhet och sällan hänvisar till exempelvis experter, statistik eller forskning. Avsaknaden av referenser till traditionella feministiska auktoriteter är påfallande. För att kunna göra detta positionerar de sig själva som åtråvärda eller hyllade. De hyllas också av de läsare som skriver till dem och vars brev de väljer att publicera. I läsarbrev finns rena lovord som: ”Jag gillar verkligen verkligen er attityd. Ni tar allting på lagom stort allvar och hiar inte upp er i onödan. Så ska det vara!” eller ”Hjälp mig Darling! Hur blir jag som er? ;)”. Skribenterna positioneras på så sätt återkommande som förebilder och de är inte sena med att också upphöja den egna positionen och bekräfta den åtråvärda positioneringen, som i exempel 1 som består av ett läsarbrev och svaret på det.

I hope you can read English. What does ”darling” mean in your society? I'm curious since that's my last name. I get many e-mails from people who look for my web site and find yours.

Thank you, Gary

Darling means darling in our society. We like to think of it as something close to alskling. We get no e-mail from people who look for your site and find yours.

I exempel 1 är det genom sarkasmer och explicita bortnämmanden som de höjer sig själva till något unikt och konstruerar sig själva som något människor vill ha. En annan strategi är att använda samkonstruktioner av den egna tidningen med internationella förebilder. På så sätt positionerar sig *Darling* som en unik produkt utan motsvarighet i Sverige, som i exempel 2, som är ett svar på en fråga om vilka tidskrifter som *Darling* rekommenderar.

(2) Om man redan prenumerar⁴ på *Darling* finns det inte så mycket mer att hämta i Sverige, koncentrera dig istället på utlandshyllan och välj mellan the Face, i-D, Nylon, the Face eller Sleazenation. Om du vill vara politisk korrekt kan du komplettera med Bleck, Situation Stockholm eller Bang. Tycker du det är jobbigt att läsa på amerikanska får du väl nöja dig med svenska wannaben Bon. Lycka till i tidningsdjungeln.

De tidskrifter som framhävs i exempel 2 är de internationella tidskrifterna som *Darling* själv gillar, hyllar och vill jämföras med. Men det finns också en positionering i att villkora tidskrifterna *Bleck*, *Situation Stockholm* och *Bang* till den som ”vill vara politiskt korrekt”. Det presupponerar att *Darling* är en tidning som inte har som syfte att vara just politiskt korrekt, men att den fungerar som ett komplement till de tidskrifter som positioneras så. Tidskriften *Bon*, som vid den här tiden kan ses som en konkurrent, positioneras som en ”wannabe” som

⁴ Flera av citaten innehåller skrivfel och jag återger dem intakta utan att markera de enskilda felen.

man kan ”nöja sig med” och inte som ett fullgott alternativ. På detta sätt kan den egna positionen förstärkas och upprätthållas.

Konstruerandet av fiender

Ett annat framträdande drag är att den egna rösten och det egna framhävandet också konstrueras i förhållande till det som positioneras som fiender eller motståndare. Framför allt positioneras andra svenska tidningar som fiender eftersom de intar en annan hållning till frågor om genus. *Darling* menar att de andra tidskrifterna har en dubbelmoral och ger fel sorts identifikationsmöjligheter till sina läsare. I följande exempel (3) uttalas föraktet för andra medier explicit, i det här fallet Solo.

(3) **Svante sågar Solo:** Ann Söderlund är trevlig och har ganska bra åsikter. Men tar man en koll på tidningen har man svårt att förstå vad hon överhuvudtaget snackar om. SOLO är mansföraktande, självförnekande, äcklig, otroligt fult formgiven och är på sina bästa ställen bara töntig men på de värsta riktigt riktigt farlig att läsa.

SOLO är så fel ute så att det är pinsamt. Hur kan man någonsin påstå att man försöker rätta till ojämna könsförhållanden om man är rent av föraktande inför män? Är det rätt sätt att komma fram till en bra lösning på ett sjukt samhälle?

SOLO's förstasida har rubriker som "Kändissnopporna det talas om", "Världens vackraste män", "Bilringsakuten: SOLO bjuder på en personlig tränare" och "Stort Sex-test: hur är du i sängen?". Vilka signaler ger dessa rubriker en ung tjej? Att hon ska vara fri, stark och jämställd? Att hon ska tro på sig själv? Knappast. SOLO uppmanar och förstärker det uppdelade samhället där män utnyttjar kvinnor och kvinnor utnyttjar män.

Positioneringen är stark och explicit i exempel 3, och den är baserad på åsikter och känslor. Det slås fast hur Solos chefredaktör Ann Söderlund *är*, hur Solo *är* – att den är ”farlig att läsa”, ”fel ute”, ”mansföraktande”, ”ful” etc. Känslouttryckarna är kopplade till ett tydligt subjekt, dvs. skribenten ”Svante”, men paketeras som ett generaliserande *man*, som kan tolkas som att skribenten inkluderar även läsarna i samma tyckande som sig själv. Argumenten som kritiken bygger på kommer sedan utslutande i frågesatser, som också kan tolkas som ett sätt att söka medhåll från läsarna. I frågorna finns också presuppositioner om hur skribenten tycker att en tidning ska vara. Det presupponeras alltså att en bra tidning har möjlighet att ”ge signaler” till unga tjejer, och de signaler som bör ges är att hon ska vara ”fri, stark och jämställd” och ”tro på sig själv”. Ansvar för jämställdheten läggs dock hos ”samhället”, som framställs som ”sjukt” och ”uppdelat”, där ”män utnyttjar kvinnor och kvinnor utnyttjar män”, men *lösningen* ansvarar tidskrifterna för.

I andra exempel används ironi för att både hylla sig själv och sin egen position och för att positionera en tredje part som en utomstående fiende, eller någon som inte är värd att ens konkurrera med.

(4) Hursomhelst har vi inte så stora tankar på att utmana Slitz på något vis. De kan ta sitt snusk och stoppa upp det där solen inte skiner! Som bevis på hur inkompetenta kan vi ju ta det här med de "100 sexigaste kvinnorna i Sverige" prylen som de kör varje år. Har jag ens nämnts? Klåpare är vad de är, med eller utan TV-licens.

Fienden i exempel 4, tidningen *Slitz*, positioneras här som något som man inte ens behöver förhålla sig till. Som bevis för hur inkompetenta de är tas ett ironiskt exempel, men presuppo-

sitionen att de är inkompetenta kvarstår även om exemplet byts ut. Samtidigt är texten ytterligare ett exempel på hyllningen av de egna skribenterna.

Ett annat sätt att konstruera fiender är att gå i dialog med människor som intervjuas eller med fenomen i samhället, vilket visas i exempel 5 och 6.

(5) Vissa kallar SOLO snuskigt bara för att vi har en lista på de fem mest kända svenska snopparna, själv tycker vi att det är ett sätt att belysa de ojämlika könsförhållandena i media idag. Om en herrtidning skulle lista de fem mest kända muffarna i Sverige skulle ingen klaga... (jaså?!)

(6) Jennifer Love Hewitt i Veckorevyn nr 1/99, om varför det är så mycket uringning i "Jag vet fortfarande vad du gjorde förra sommaren":

Producenterna förklarade för mig att inga unga killar skulle gilla att se filmen om den kvinnliga hjältinnan sprang omkring i höghalsad polotröja och såg proper ut.

En logisk motivering, men ingen ska komma och snacka om lika villkor för killar och tjejer om man samtidigt okejar det systemet.

De använder alltså plattformen för att ta spjörn mot andras röster. Genom att kommentera andras röster, antingen genom enstaka ord, som i exempel 5, där ett "jaså?!" stoppas in i slutet av citatet. I exempel 6 tar skribenten istället ställning mot ett samhällssystem och upplevda orättvisor, mot ett "könssystem", och kommenterar den intervjuades svar: "En logisk motivering, men ingen ska komma och snacka om lika villkor för killar och tjejer om man samtidigt okejar det systemet". I exempel 7 argumenterar skribenten än mer påtagligt.

(7) Det är lustigt, jag får jättemycket reaktioner när jag gjort nån grej för till exempel Slitz, men nästan inga kommentarer när jag ställt upp på badmode i Aftonbladet Puls, trots att det senare har varit mycket mer avklätt.

Det känns ändå som det finns en liten, om än minimal, skillnad mellan de här badmodebilderna och Slitz-bilderna. De första är mer rakt upp och ner en glad tjej i bikini. De senare känns mer förförande, mer riktad till en manlig fantasi.

När den intervjuade tycker att det är konstigt att hon får olika reaktioner beroende på valet av tidning så tar skribenten vid och argumenterar emot ("Det känns ändå som ...") och gör en egen analys av varför det är skillnad: "De senare känns mer förförande, mer riktad till en manlig fantasi". På detta sätt vänder man sig tydligt mot upplevda orättvisor mellan kvinnor och män och genom dessa positioneringar framhäver skribenterna en egen röst, utan att egentligen bli motsagda.

Det individuella ansvaret

Ett påfallande resultat på frågan om vem som tar ansvar för feministiska handlingar är att det är upp till individen själv. Det är skribenterna, tillsammans med läsarna, som har makt att förändra sin situation. Eftersom det ofta är "tjejer" som ställer frågor till *Darling*, så är det hos de kvinnliga frågeställarna som ansvaret för en förändring läggs. Däremot läggs *skulden* hos killar på ett explicit sätt. I följande svar till en som undrar om tjejer får spela tv-spel, hyllas eller bekräftas det som tjejer gör medan killars åsikter om tjejjers beteende nedvärderas: "De enda som säger att tv-spel är okvinnligt är pubertala killar som inte står ut med att få spö av tjejer i Soul Blade eller Wipeout". Den offerroll som konstrueras för killar samspekar ofta

med ett ansvar för handlandet som läggs hos tjejerna – det är tjejerna som konstrueras som de som bör vara aktiva i konstruktionen av handlingar som ska leda till förändring. I exempel 8 positioneras killar som offer eller mindre vetande, men makten att handla läggs hos frågeställaren som ges epitetet ”hockey-tjej”.

(8) Jag kan trösta dig med att du har rätt, de har fel. Jag tycker att du ska be dem hålla käften för de har faktiskt ingenting att komma med whatsoever. Det kanske inte hjälper att skälla ut folk men det är alltid stärkande för själen att bita ifrån. Ett litet tips kan vara att bilda posse med några andra hockeybrudar, så kan ni strunta i världen utanför tillsammans.

Exempel 8 visar att expertrösten, den som kan fälla avgörandet om vad som är rätt och fel, är Darlingskribenten. Hen är också den som har mandat att komma med råd och tips, ”jag tycker att”, ”ett litet tips kan vara”, ofta baserat på egen erfarenhet – vilket kan ses som att de ansluter till en redan befintlig rådgivningsgenre som är etablerad i spalter i många tidskrifter. Men konstruktionen av mottagaren ställer vissa krav: mottagaren ska ”bita ifrån”, ”bilda posse” och ”strunta i världen utanför”, vilket bidrar till konstruktionen av feministiska handlingar och aktörer. Det finns alltså en tilltro till själva *görandet* – att göra något kan förändra hur vi ser på något, och det är individen som ansvarar för görandet.

Sammantaget kan man säga att ansvaret för feministiska handlingar till stora delar läggs hos individer, som uppmanas att bryta mot könsnormer. Killar konstrueras ofta som offer eller mindre vetande medan det konstrueras en gemensam yttre fiende i form av ”könssystemet” som finns i samhället, hos dem som inte förstår eller har andra värderingar. Skribenterna går ofta i dialog med exempelvis andra tidningar och kommenterar och positionerar sig mot det som andra människor säger, men också mot system eller fenomen i samhället. De konstruerar en expertröst baserad på erfarenhet och bortnämner andra expertröster, bland annat genom att hylla sig själva men också t.ex. internationella tidskrifter och idoler och kritisera andra röster.

Hur konstrueras feminism?

Det andra temat kretsar kring feminism. Jag lyfter fram tre huvudresultat: *de moderna feminismerna*, *feminism som förhandling om maskeradens uttryck*, samt *normalföreställningar om tvåkönsnormen och heteronormativitet*. Genom att söka på ord som feminis*, genus, kön etc. listas ställen i texten som på något sätt förhåller sig till feminism.

De moderna feminismerna

Den moderna feminismen tar sig uttryck i en positionering mot tidigare generationer, men också en orientering mot t.ex. nätbaserad feminism, vilket syns i exempel 9.

(9) På sjuttioalet brände våra morsor sina BH:ar i protest mot kvinnoförtryck och könsroller, men idag brinner de inte lika bra. Det skulle liksom se lite löjligt att stå ställa sig på en offentlig plats och bränna upp klädesplagg. Man får vara lite smartare för att väcka uppmärksamhet runt feminismfrågor. Det finns massor av smarta feminismer på nätet och Darling vet precis vad de är ute efter.

Darlingfeministen tar i exempel 9 avstånd från den 1970-talsfeminism som den andra vågens feminister stod för, positionerar den som ”osmart” och ”lite löjlig”, eller åtminstone inte till-

räckligt smart för samtiden: ”Man får vara lite smartare för att väcka uppmärksamhet runt feminismfrågor”. Ordet ”feminismer” står i plural, vilket indikerar att det inte bara finns *en* feminism, utan flera möjliga. En tydlig presupposition är också idén om feminismens uppdrag, som formuleras som att ”väcka uppmärksamhet runt feminismfrågor”. Det finns även en tydlig orientering mot den nätbaserade feminism som brer ut sig under 1990-talet. När en av Darlingskribenterna ställer en fråga till grundaren av webzinet Riotgrill i USA: ”Vad är din inställning till feminism och cyberfeminism?” så finns ingen förklaring om vad cyberfeminism eller feminism innebär eller hur de ska tolkas – begreppen ses som redan kända och på så sätt som åtråvärda.

Feminism som förhandling om maskeradens uttryck

Ett annat tema är konstruktionen av feminism som ofta kopplad till föreställningar om vilka uttryck och attribut som är förknippade med manlighet och kvinnlighet, vilket samspekar med den kritik som riktas mot ”fienden” – andra tidskrifter som *Café* och *Slitz*. Ofta förekommer en uttalad analys eller kritik mot framför allt den bild av kvinnokroppen som målas upp i medierna, vilket syns i exempel 10 och 11.

(10) Ett litet tankeexperiment: ta omslaget till nästan vilken grabbtidning som helst. Tänk in en kille på det ställe där det sitter/står/ligger en tjej. Känns poseringen lika självklar när du ersätter den halvnakna, plutande putande kvinnan med en man?

(11) För manliga filmidoler och andra kändisar av det maskulina slaget gäller helt andra villkor: kläderna får de oftast behålla på, (förutom i gaypressen), och blicken ska gärna söka sig bortåt, killarna ska vara lite mystiska, lite rebelliska och hårda.

Feminismen blir till en förhandling om den maskerad där manlighet och kvinnlighet är behäftade med vissa uttryck och attribut och strategin är att synliggöra, vända på och belysa rollerna (exempel 10, 11). Ifrågasättandet av uttryck och attribut baseras på att kön ses som socialt konstruerat, och egenskaper och beteenden ses alltså som inlärd, vilket framkommer tydligt i exempel 12.

(12) Hår skyddar alltså både mot sol och kyla på ett bra sätt, ändå tar man bort det, för det beteendet har man lärt sig genom tiderna. Det finns så djupt inrotat att när man ser en tjej med hår så anser både män och kvinnor att hon är mycket mindre attraktiv och mindre intelligent(!). (Enligt ett amerikanskt test)

Normalföreställningar om tvåkönsnormen och heteronormativitet

En framträdande normalföreställning är den om feminismen baserad på tvåkönsnormen och heteronormativitet. Det handlar alltså om ett bortnämmande av andra typer av feminismer. Den binära indelningen i två kön kvarstår, oavsett vilken kritik som riktas mot andra kriterier. Det framgår i exempel 13, där *Playboy* ställs mot *Playgirl* i en binär uppdelning och i exempel 14 där *mammor* och *pappor* är en normalföreställning som tas för given och där textens *du* tilldelas mamman.

(13) Bilderna i Svenssons hemliga låda ser inte direkt ut som de glossiga fotografierna i en tidning som *Playboy* (eller *Playgirl*, för den delen)

(14) **Okej, det är klart att det finns familjer** som inte tror på dagis, men varför ska just mamman vara hemma med barnet då?

Pappamånaden infördes 1995. Den månaden tillhör föräldraförsäkringen och kan inte användas av mamman. Fler män än tidigare tar nu pappaledigt, nästan hälften av papporna är föräldralediga, men nu är de hemma kortare tid. Förra året var en man ledig 41 dagar i snitt. Det är 17 dagar mindre än 1994.

Barn mår bra när de är med människor som bryr sig om dem och du kan med gott hjärta och samvete lämna ditt barn på svenska dagis så du och din kille kan fortsätta att utvecklas både som yrkesmänniskor och föräldrar.

Även en heteronormativ feminism tas för given och förhandlas sällan, även om explicita ifrågasättanden också undantagsvis görs. Resultatet visar att den typen av feminism som kallades mediefeminism i första hand ger identifikationsmöjligheter till heterosexuella par. Bortnämnt är den typ av feminism som konstruerades av till exempel anarkafeminister eller lesbiska feminister, som också var aktiva under samma tidsperiod (Hallgren 2008).

Sammanfattningsvis kan man säga att det konstrueras flera feminismer där ett huvudsyfte är att lyfta fram den maskerad som Nina Björk skrivit om några år tidigare. Strategierna handlar om att synliggöra förväntningar på vad män och kvinnor är och försöka lyfta fram och ifrågasätta de attribut och uttryck som kopplas till män respektive kvinnor. Bortnämnda blir feministiska inriktningar som inte baseras på tvåkönsnormen och heteronormativitet.

Avslutande diskussion

Den typ av feminister som konstrueras i *Darling* under 1990-talet positionerar sig dels mot en tidigare feminism men också mot andra tidningar som fanns under samma tidsperiod. Det finns ett icke-auktoritativt drag, där nästan inga experter utom skribenterna själva kommer till tals. Detta kan man se som en del av den do-it-yourself-anda som andra forskare framhållit som central för nättidskrifternas tillkomst under den här tidsperioden (Gunnarsson Payne 2006, Ladendorf 2004), men möjligtvis också som en motrörelse mot den andra vågens feminism som till stor del var ett bildningsprojekt. Vi vet t.ex. att feministiska sammanslutningar som Grupp 8 under 1970-talet anordnade studiecirkelar för att förstå historien och att andra vågens feministiska projekt till stor del handlade om kunskapsinhämtning (Isaksson 2007). Do-it-yourself-feminismen uppmärksammar sällan politiken eller historien, utan fokuserar själva *görandet*, det vardagliga handlandet, där deltagarna är de själva. Det är också där ansvaret för handlingarna läggs. De experter som åberopas och hyllas är nätet och populärkulturen, vilka blir till källor för kunskap. Det finns få argument som hänvisar till auktoriteter eller fakta, utan det är de egna erfarenheterna och iakttagelserna som blir till analytiskt underlag – även om intervjuer i efterhand visar att det med tiden föddes en medvetenhet om feministiska auktoriteter och teorier. Man besitter inte bildning i traditionell mening men har en erfarenhetsbaserad kunskap och skapar därmed sin egen röst i en ny offentlighet. Även den erfarenhetsbaserade positioneringen som expert kan ses som ett motstånd mot den gamla lärda feminismen. Den nya informationsteknologin bidrar till att göra det möjligt.

Det finns en tydlig koppling till den socialkonstruktivistiska feminism som Nina Björk några år tidigare hade paketerat i sin bok *Under det rosa täcket*. Det är till den *maskerad* som Nina Björk diskuterar och kritiserar, som Darlingskribenterna i första hand förhåller sig. Det är uttrycken och attributen i maskeraden som omförhandlas och strategin är ofta att synliggöra och vända på perspektiven. På sätt och vis är den feministiska kritik som förekommer i

Darling tämligen ytlig, om man ser till att den till stora delar handlar om kroppsideal, kläder och populärkulturella influenser. Den är på så sätt ett tydligt uttryck för den estetisering och kommersialisering som alltmer präglar samhället och där kroppen kommit att hamna alltmer i fokus. Det är också mot sexualiseringen av kvinnor som skribenterna vänder en stor del av sin ilska – *Darling* är en tydlig del av en motrörelse mot andra tidskrifter som var framgångsrika under samma tidsperiod men som stod för ett annat kvinnoideal (jfr Hultman 2010). På det sättet skiljer sig den här feministiska kritiken betänkligt från de andra vågornas feminism där den första vågen handlade om juridiska rättigheter och den andra om politiska rättigheter som rätt till abort, smärtlindring vid förlossning, daghemsplatser och rätt till heltidsarbete.

I *Darling* är det skribenterna själva som bestämmer vad som är viktigt och relevant. De besitter makten att avfärda eller ignorera en del av informationen men lyfta fram och bekräfta annan information. Till stor del går det att säga att *Darling* består av ett pågående samtal där både läsare och skribenter blir till som feminister. Genom att gå i dialog med intervjupersoner, åsikter, fenomen och läsare, genom att ställa frågor och bjuda in läsarna i sina analyser, genom att använda ironi, sarkasm och humor, positionerar skribenterna sig själva som feministiska subjekt. Man kan se det som att de uppfostrar läsarna till att bli feminister, men att de själva är med i tillblivelseprocessen. De blir till en megafon i form av sin offentliga position och bidrar därmed till att skapa 1990-talets feminister och feminism.

Liksom tidigare forskning har visat att kvinnor genom historien påverkat offentligheten och tidskriftsmediet (jfr Stål 2003), så visar också den här studien att 1990-talets feminister bidrog till en omförhandling av många av de villkor tiden erbjöd.

Referenser

- Baxter, Judith 2003. *Positioning gender in discourse: a feminist methodology*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Baxter, Judith 2008. "Feminist Post-Structuralist Discourse Analysis – A New Theoretical and Methodological Approach" I: Harrington, Kate, Litosseliti, Lia, Sauntson, Helen & Sunderland, Jane (red.), *Gender and Language Research Methodologies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. S. 243–255.
- Björk, Nina 1996. *Under det rosa täcket: om kvinnlighetens vara och feministiska strategier*. Stockholm: Wahlström och Widstrand.
- "Darling läggs ned" 2002. <http://www.ub.gu.se/kvinn/fragelada/2002/darling.xml> Publicerat 2002-08-23 [hämtad februari 2016].
- Domellöf, Gunilla 2003. "Optionsbildningen i Tidevarvet 1923–1926". I: *Kvinnorna skall göra det! Den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad – som idé, text och historia*. I: Witt-Brattström, Ebba & Lennerhed, Lena (red.). Stockholm, Samtidshistoriska institutet. S. 122–142.
- Ekman, Klas 2009. "Banbrytande Darling". I: SID. En blogg om Pressbyråns tidningar. Från: <https://web.archive.org/web/20121209191224/http://www.sidbloggen.se/2009/09/04/banbrytare-darling/> [hämtad februari 2016].
- Fittstim* 1999. Norrman Skugge, Linda, Olsson, Belinda, Zilg, Brita (red.). Stockholm: DN.
- Gunnarsson Payne, Jenny 2006. *Systerskapets logiker: en etnologisk studie av feministiska fanzines*. Umeå: Umeå universitet.
- Hallgren, Hanna 2008. *När lesbiska blev kvinnor – när kvinnor blev lesbiska. Lesbiskfeministiska kvinnors diskursproduktion rörande kön, sexualitet, kropp och identitet under 1970- och 1980-talen i Sverige*. Göteborg: Kabusa böcker.

- Hornscheidt, Lann & Landqvist, Mats 2014. *Språk och diskriminering*. Lund: Studentlitteratur.
- Hornscheidt, Lann 2015. "Intersektionalitet som analytiskt perspektiv i konstruktivistisk språkforskning – metod och metodologi". I: Landqvist, Mats (red). *Från social kategorisering till diskriminering. Fyra studier av språk och diskriminering och ett modellförslag*. Huddinge: Södertörns högskola.
- Hultman, Kristina 2000. "Sexualiseringen i medierna. En betraktelse av 90-talet". I: *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3/2000. S. 75–81.
- Isaksson, Emma 2007. *Kvinnokamp: synen på underordning och motstånd i den nya kvinnorörelsen. Genus, medborgarskap och offentlig politik 1848-1998*. Stockholm: Atlas.
- Josephson, Olle (red.) 1996. *Arbetarna tar ordet. Språk och kommunikation i tidig arbetarrörelse*. Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Ladendorf, Martina 2004. *Grrlziner: populärfeminism, identitet och strategier*. Roskilde: RUC.
- Lind Palicki, Lena & Milles, Karin 2015. "Feministisk språkplanering under den andra vågens kvinnorörelse – exemplen Grupp 8 och den offentliga språkvården". I: J. Magnusson, K. Milles & Z. Nikolaidou (red.) *Könskonstruktioner och språkförändringar. Rapport från den åttonde nordiska konferensen om språk och kön*. Huddinge: Södertörns högskola.
- Lind Palicki, Lena 2010. *Normaliserade föräldrar. En undersökning av Försäkringskassans broschyrer 1974–2007*. (Studier från Örebro i svenska språket 6.) Örebro: Örebro universitet.
- Lundgren, Kristina 2002. *Solister i mångfalden – signaturerna Bang, Maud och Attis och andra kvinnliga dagspressjournalister med utgångspunkt i 1930-talet*. Stockholm: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Mills, Sara 2008. *Language and sexism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ney, Birgitta 1999. *Reporter i rörelse: Lotten Ekman i dagspressen vid förra sekelskiftet*. Nora: Nya Doxa.
- Nordenstam, Anna 2014. *Nya röster. Svenska kvinnotidskrifter under 150 år*. Möklinta: Gidlund.
- Rönnbäck, Josefin 2004. *Politikens genusgränser: Den kvinnliga rösträttsrörelsen och kampen för kvinnors politiska medborgarskap, 1902-1921*. Stockholm: Atlas.
- Solomon, Martha M. (red.) 1991. *A Voice of Their Own: The Woman Suffrage Press, 1840-1910*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- Stål, Margareta 2002. *Signaturen Bansai: Ester Blenda Nordström, pennskaft och reporter i det tidiga 1900-talet*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Stål, Margareta 2003. "Kvinnorna i det offentliga samtalet: om hur pennskaften blev reportrar". I: *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 2003:2. S. 69–79